הלי שידורי
מרחיון תשיה

בס"ד

ולרבה דאמר לפי שאין בקאין לשמה ליבעי תרי מידי דהוה אכל עדיות שבתורה ס"ג עד אחד נאמן באיסורין ס"ד אימור דאמרינן עד אחד נאמן באיסורין כגון חתיכה ספק של חלב ספק של שומן דלא איתחזק איסורא אבל הכא דאיתחזק איסורא דאשת איש הוי"ס דבר שבערוה ס"ה ואין דבר שבערוה פחות משנים

רש"י (שם)

ומצי עד אחד נאמן באיסורין. שהרי המיעה תורה כל אמר ואמר מיקרא על הפרשה תרומה ועל המיעה ועל ניקור הגיד והחלב: דלא איתחזק איסורא. דאלב דהך ממיעה מיקולא ס"ד גופא: הכא איתחזק. דהך מימתא מיקור אמת מיס ומעבל וממיעה לא גמרינן לה כדאמרינן מיבמות (דף פח.) דהמס מידו לתקון לפיכך נאמן להעיד עליהן: ואין דבר ערוה. דאי להמירו בפחות משנים דיליף דבר דבר מממון כמיב הכא כי מצא בה ערות דבר (דברים כד) וכמיב המס על פי שנים עדים יקום דבר (שם יט) נמסי קוטה (דף ג.):

תוס' (שם)

ומ"מ ומצא לן דעד אחד נאמן באיסורין וי"ל דילפינן מגזה דדרשינן בפרק המדיר (בכורות דף עב) וקפדה לה לעלמה ומ"מ אם כן אפילו איתחזק איסורא וי"ל דאיסה בחזקת שהיא רואה כל שעה וכשעברו שעה טהורה ממילא ולא איתחזק איסורא וגם בדה לעטול:

ב) גמ' ירמות (דף פח:)

גמ' ירמות (דף פח:)

אלא סברא היא *מידי דהוה אתתיכה ספק של חלב ספק של שומן ואתא עד אחד ואמר ברי לי דשומן הוא *דמהימן. מי דמי התם לא איתחזק איסורא הכא איתחזק איסורא דאשת איש *ואין דבר שבערוה פחות משנים הא לא דמיא אלא לתתיכה דוראי חלב ואתא עד אחד ואמר ברי לי דשומן הוה דלא מהימן מי דמי התם אפי' אתו בי מאה לא מהימני הכא כיון דכי אתו בי תרי מהימני חד נמי להימניה *מידי דהוה אטבל הקדש וקונמות האי טבל היכי דמי *אי דידיה משום דבריו לתקנו

רש"י (שם)

מי נימא כו'. מלא הא מעמו רבנן לעד אחד בתאר סברא הא: ומפרי כרי לי דשומן ו דמהימן. והא דלא פשיטא לן דסמכי עליה כל זמן שלא נתברר ולא הכי אין לך אדם אוכל מעל תכרו ואין לך אדם סומך על בינו: לא איתחזק איסורא. סיא מתיכה: הא לא דמיא. מידי דסוס לטבל וקדש ונמות. דאמ"ל דאיתחזק איסורא אבינן עליה:

ג) גמ' חולין (דף יב:)

אי הכי חיבעי *עד אחד נאמן באיסורין בריקת רבים. *עד אחד נאמן באיסורין אי הכי מעיקרא נמי לא האמר רבי יוחנן *לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם בגא הא מלתא דאמר רבנן אוקי מילתא אחזקיה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן אמר קרא *ויצא הכהן הגדול מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים דלמא ארנפיק ואתא בצר ליה שיעורא אלא לאו משום דאמרינן אוקי ארחזקיה.

רש"י (שם)

מי פכי. דמשום הא דבעי למיסחמיה קא בריק הוי ליה בריקה דקדש סחיטה וחיבעי חכם להלמוד ע"ל מה הסכין בן דלפיקן (נקמן יב) מוסחמיחס בזה ומלכלכס ומדלא כמי ג) למחי לחכם ע"מ לא בריקה דקדש סחיטה מסיב ליה: עד אחד נאמן באיסורין. דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה וחכמה מבקרך ומלאתך" ומתוך לא כן הבקר (ויקרא ג) וחכלי סהגיס על יחו ולא הוקיקו להמחיד עדים בדבר ולא הצריכה תורה עדים אלא לעוקם ממון לא מיסה בית דין ולעניות דגמרינן (נייפן ג) דבר דבר מממון: כלמר רבי יוסנן מדלולא הוא: הא דאמור רבנן כו' בחזקתם הרבה סמכו על החזקה לאסור ולהחיר כי ההוא דלעיל: ו"ל

ד) תוס' הרא"ש בגיטין

בתורא"ש גיטין י: ד"ה אי לאו, [והובא בברכת שמואל גיטין סימן כ' ועיי"ש מה שביאר בדבריו], כתב וז"ל יש שרוצים לדקדק מכאן דמה שהצריכה תורה שני עדים לאו משום דחד חשיד לשקר אלא גזירת מלך היא, כדאמרינן גבי קרובים משה ואהרן לאו משום דלא מהימני, ונראה דאין ראיה מכאן וכו' עכ"ל, ומבואר שהרא"ש גופיה נסתפק בפסול ע"א אי משום חשש משקר או מגזה"כ, והיש שרוצים ס"ל שהוא גזיה"כ.

ה) תשב"ץ

עיין בתשב"ץ ח"א תשובה ע"ז שהחילוק בין ע"א לשני עדים הוא משום חשש משקר, שיש חשש מועט בע"א שמשקר, וכתב שם בהמשך שבאיסורים מהני ע"א כיון שבזה סגי להאמין ע"א כיון שהחשש משקר של ע"א הוא מועט מאוד, ולאיסורים סגי בזה, ועיי"ש נמי שהיכא שקים ליה לכל העולם שהוא דובר אמת כשר ע"א מדאר"ט, וכתב שם שאין לומר שע"א פסול מגזה"כ כמשה ואהרן, מהא דאמרינן ביבמות קט"ו. דע"א במלחמה נאמן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי אינשי, משמע הא בעלמא חיישינן דמשקר ולא משום גזה"כ עכ"ד.

1) חזון איש

מבואר בחזו"א, מהא דמבואר בסנהדרין דף נ"ז: דבן נח נהרג בעדות ע"א, וביאר בזה החזו"א בחו"מ ב"ק סימן י' ס"ק ט"ז ד"ה ויש לעיין וז"ל דפסול ע"א גזירת מלך ולא ניתן לבן נח, עכ"ל.

2) אגרות משה (יו"ד ח"ו)

סימן נד

בענין קים ליה בגוה לנאמנות באיסורין

ליובאן.

בהיותי במאסקווא בשנת תרצ"ד נשאלתי בדבר שהאבות ניזונים במדינה הזאת בעוה"ר על שלחן בניהם ובנותיהם האוכלים נבלות וכל דבר איסור ורובם הם כופרים בה' ובתורתו ושבקי היתרא ואכלי איסורא וא"כ אין נאמנים על איסורים ואין להאבות החלושים והזקנים עצה איך לאכול בשר כשצריכים לבריאותם וגם לא כל דבר מבושל דאף שסתם כלים אינם בני יומן מ"מ הרי הוא כלכתחלה כיון שקבע מושבו אצלם.

וחדשתי שיש מקום להקל להרבה אנשים, באם האב יודע וקים ליה בגוה דבתו וכלתו שלא יכשילוהו באיסור משום דמכיר טבעה בידיעה ברורה ע"י שניסה אותה הרבה פעמים וראה שאינה מכשילתו מטעם שאינה רוצה לצערו או שטבעה שלא להעביר אחרים על דעתם, יכול לסמוך עליה ולאכול מה שמבשלת בעדו מבשר וכל דבר כשאמרה לו שהוא מבשר כשר ובכלים שהזמינה עבורו. משום שלא נכנס זה בגדר נאמנות אלא בידיעה עצמית שהוא כראיה ממש כיון שיודע בברור שאינה משקרת לו.

וראיה גדולה לזה מהא דכתובות דף פ"ה דהימנה רבא לבת ר"ח לאפוכי שבועה אשכנגדה וא"ר פפא השתא דאמר מר קים לי בגויה מלתא הוא כגון אבא מר ברי מרענא שטרא אפומיה והרי הוא דבר שצריך שני עדים דמטעם זה לא האמין רבא לר"פ לאורועי שטרא דאין אחד נאמן להוציא שטר חתום מיד המחזיק בו כדאיתא ברש"י ומ"מ מועיל קים לי בגויה לאורועי שטרא. אף שודאי אין סברא לומר דרבא לא היה מאמין בר"פ כבת ר"ח דהא הקשה ר' אדא בן מתנא לא יהא ר"פ כבת ר"ח חזינן דלא גרע ר"פ מבת ר"ח דאל"כ לא היה לו מה להקשות אם היה שייך להסתפק שמא בת ר"ח גדולה בצדקתה מר"פ וגם רבא לא השיב לו שבת ר"ח גדולה מר"פ אלא ודאי דר"פ היה מוחזק בחסידות עוד יותר מבת ר"ח ושגם רבא ידע זה ולכן הקשה שפיר וא"כ צריך להבין טעם רבא מ"ט גרע ר"פ מבת ר"ח.

וצר"ך לומר דמצד נאמנות היינו שאינו יודע בידיעה עצמית שאינו משקר רק מחמת שהוא צדיק וחסיד יודעין שלא משקר ויש להאמינו, אינו כלום להאמינו ביחידי דהתורה נתנה גבול שאף משה ואהרן אין נאמנים ביחידי לדיני ממון כמו כל אדם שהם בחזקת כשרות ולא נתנה תורה לשיעורים שכל אחד יאמין מי שרוצה ולכן כל כח הנאמנות נתנה תורה לכל איש שסתמו הוא בחזקת כשרות כמו לצדיק וחסיד היותר גדול בעולם כמשה ואהרן והצריכה דוקא שנים. אבל זהו רק מדין נאמנות שלא מכיר האיש וטבעו ומדותיו בעצם רק מצד חזקתו אבל אם יודע ומכיר את האיש בעצם מצד טבעותיו ומנהגיו שניסהו הרבה פעמים וראה שאינו משקר אין זה מצד נאמנות אלא הוא כראיה ממש כיון שהוא ידיעה עצמית שיודע ומכירו שלא מצד חזקות. ולכן אף שודאי ידע רבא שר"פ איש נאמן כיון שהוא צדיק וחסיד עוד יותר מבת ר"ח אבל עכ"פ הוא רק מצד חזקתו ונכנס בגדר נאמנות שע"ז נתנה תורה גבול שאף משה ואהרן אין נאמנים ביחידי כסתם איש. וזה מה שאמר רבא אע"ג דאיכא מר ע"א לאו כלום הוא פי' אף שברי לי שאינך משקר מ"מ ע"א לאו כלום הוא דהתורה פסלו שלא ניתן לשיעורין ושאני בת ר"ח שקים לי בגוה פי' ידיעה עצמית שלא נכנס בגדר נאמנות אלא כראיה שלו ממש. וזה שלא קרעינן שטרא אפומיה הוא מחמת שהרי רק לר"פ נאמן אבא מר בריה ולדיינים אחרים שאין מכירין אותו בעצם הרי לא יאמינו לו יותר מסתם איש ולכן אינו יכול לקרוע השטר שהוא כשר אצל דיינים אחרים ורק שהוא אינו יכול להזדקק לו ודנהו כשטר פסול כפרש"י.